

Dióssy László szakállamtitkár, Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Budapest
A globális felmelegedés hatása a növények életére (MMT Agro- és Biometeorológiai Szakosztályának rendezvénye)

December 2.

Páldy Anna, Bobvos János (Országos Környezetegészségügyi Intézet): A 2008. évi hóhullámok egészségi hatásainak elemzése

Apatini Dóra, Magyar Donát, Novák Edit, Tóth Zsuzsa, Páldy Anna: (Országos Környezetegészségügyi Intézet) A parlagfű pollenkoncentráció alakulása Magyarországon 1992-2008 között, különös tekintettel az időjárás hatására.

Magyar Donát, Basky Zsuzsa, Kiss Balázs: Parlagfűvel fertőzött mezőgazdasági területek pollenkibocsátásának vizsgálata, pollenkoncentráció egészségi kockázatának becslése (MMT Agro- és Biometeorológiai Szakosztályának rendezvénye)

December 3.

Károssy Csaba: Maláj csoda a Petronas árménykában (MMT Szombathelyi Csoportjának rendezvénye)

December 11.

MMT 2008. évi évváró ülése

Az ülés programja

A 70, 75, 80, 85 és így tovább, éves tagtársak köszöntése

A 2008. évi Hille Alfréd Ifjúsági Díj átadása

Mezősi Miklós: Megemlékezés korai elődeinkről

Szász Gábor – Nagy Zoltán: A debreceni agrometeorológiai obszervatórium műszerezettsége

Németh Ákos: Élménybeszámoló Japánból

Kötetlen beszélgetés, büfé

2008. október 9-én felvett tagok névsora:

Ábrán Csaba, Bacs Gabriella, Balázs József, Bognár Henrietta, Böjtös István, Czimer Dóra, Fábíán Szabina, Gosztola Zsófia, Gőcze Attila, Greskó Andrea, Heller László, Kilyénfalvi Boglárka, Kovács Erik, Kovács Norbert Csanád, Lenk Attila, Lepesi Nikolett, Marton Csaba, Mile Máté, Milei Melitta, Nagy Gyula, Nagy István, Nazareczki István, Nedermann Dénes, Németh Attila, Németh Csilla, Oláh Tamás, Pál András Bálint, Panker Endre István, Pingitzer András, Prájer Noémi, Ratuszni Róbert Attila, Richter Róbertné, Sejber Dániel, Szász Katalin, Tamás István, Tamás Istvánné, Tóth Barnabás, Varga Ivett, Vas Alexandra, Vigh Ádám

ÉVFORDULÓK – 2008

130 éve született

Büky Aurél

Komárom, 1878 – ?

A József Nádor Műegyetemen 1900-ban szerzett gépészmérnöki oklevelet, majd ugyanott tanársegéd. 1903-ban került az OMF-i kötelékébe, előbb az Ógyallai Obszervatóriumban szolgált: adjunktusként földmágneses és lélegektromos mérésekkel foglalkozott. 1911-ben Budapestre helyezték, az Aerológiai osztályra. 1910-től bekapcsolódott az előző évben indult pilotballonos magassági szélmerészekbe, az akkor felépült székházunk tornyából, *Marczell György* irányításával. Büky rajzoló és kiértékelő berendezést szerkesztett a magassági szélmerések gyors feldolgozására, amely a hazai aerológiai mérések során még az 1950-es években is (!) használatban volt.

1914-ben bevonult katonának és 1915-ben már népfőlkelő hadnagy-mérnök beosztásban a Bolzano mel-

letti *sárkány-meteorológiai állomás* parancsnoka a császári és királyi *Feldwetterdienst* keretében (= Katonai Időjárás Szolgálat, amely a hadiállapotban levő Monarchiában a bécsi, ill. budapesti polgári meteorológiai intézetek felett álló szervezet volt!). Az állomás magassági szélmeréseket végzett a tüzérség, léggömbök és repülőkhöz részére; szolgálataiért a király 1918-ban a „*koronás arany érdemkereszt a vitézségi érem szalagján*” kitüntetéssel adományozta Bükynek.

A földmágneses mérések gyakorlatáról könyvet írt (1905), vizsgálta a Halley-üstökös esetleges mágneses hatásait (1910) és nevére keresve az Interneten „*Ajánlott levelek automatikus feladására szolgáló*” készülék leírása és képe jelenik meg 1906-ból, amelyet a Magyar Posta részére konstruált „*két fiatal magyar gépészmérnök*”.

1922-ben ideiglenes nyugállományba helyezték, de tudásunk

szerint többé nem lépett állami szolgálatba és további sorsa sem ismeretes.

— ∞ —

130 éve született

Massány Ernő

Kispalugya (Liptó vm.), 1878 - Budapest, 1946

Csillagász, aerológus (első pilotballon mérések), aviatikus, előrejelző, „médiameteorológus”

Réthly Antal iskolatársa volt nemcsak az elemi iskolában, hanem a Toldy-főreálgimnáziumban is, majd a Pázmány Péter Tudományegyetemen matematika-fizika szakos tanári oklevelet szerzett. 1902-ben lépett az OMF-i kötelékébe, mint kalkulátor, majd fizetés nélküli asszisztens. Pályafutása inkább csillagászként indult: először Ógyallán szolgált, ahol Konkoly ösztönzésére napfolt megfigyeléseket folytatott, rendszeresen rajzolta a Jupitert („*Adalékok a Jupi-*

ter megfigyelésének történetéhez” című kis kiadványhoz), valamint az üstökösöket. 1904-ben fizikai és csillagászati földrajzból doktorált; ezután Budapestre helyezték, a Klimatológiai osztályba.

1906-ban Konkoly kiküldte Németországba, az ottani aerológiai obszervatóriumok tanulmányozására. Hazatérve javasolta a felsőbb légköri rétegek kutatásának megindítását hazánkban is: 1909-ben – érdekes módon a Magyar Földrajzi Társaság kezdeményezésére – megindította a pilot-ballonos magassági szélméréseket, az első ballon szept. 1-jén indult a Gellérthegy-i Citadelláról, hidrogént a hadsereg adta; (szept. 11-én már 11.578 m magasságot ért el). Massány javaslatot dolgozott ki, hogy Kecskeméten „sárkány- és ballon-állomás” létesüljön, de tervét a kecskeméti földrengés (1911), majd a világháború kitérőse (1914) megghiúsította. Részt vett az első ballon-szondás mérésnél is (Marczell Györggyel, 1913. jan. 3-án, szerepét később átvette Büky Aurél).

1917-ben – szívbjára hivatkozva – kérte „ideiglenes nyugalomba” helyezését (39 évesen!), de csakhamar az albertfalvai repülőgépgyár igazgatója lett. A háború után napilapokba írt, majd 1926-ban kérte visszavételét az állami szolgálatba. 1927-től főmeteorológus és a Prognózis osztály vezetője. E minőségében bevezette az esti szolgálatot (ami második térkép szerkesztését és külön esti prognózis kiadását jelentette), 1936-tól aligazgató, 1943-ban vonult nyugdíjba, 65 évesen.

Massány elsőként kutatta hazánkban a rádióvétel és az időjárás kapcsolatát, szorgalmazta a Lakihegyi 300 méteres adótoronyra szélesebb-ség-regisztráló telepítését (felszerelték, de nem vált be), színdarabot írt a Halley üstökös feltűnéséről 1910-ben (16-szor adták elő), a hazai aviatika hőskorában lelkes híve, támogatója és szervezője a repülésnek (de ő maga – felesége kérésére – soha nem szállt fel), az MMT alapító- és választmányi tagja (1925) majd

főtitkára (1931-34, a balatoni viharjelzés egyik kezdeményezője), vérbeli újságíróként a rádióban és sajtóban a meteorológia tudományának népszerűsítője, mai szóval: igazi „médiameeteorológus”.

Réthy Antal értékelése szerint a „sokoldalúan művelt Massány Ernőt minden iránt való nagy érdeklődése megakadályozta abban, hogy egy elhatárolt területen kimagaslóvá váljék, ... de ez semmit sem von le az ő nagy értékéből, aki ismételten vetett fel jelentős eszméket, ... ő volt a legnépszerűbb magyar meteorológus”.

100 éve született

Berkes Zoltán

Budapest, 1908 - Budapest, 1993

Északi fény, légnyomás mérések, távprognosztika

Eredetileg építészmérnöknek készült, de a reálgimnáziumi érettségi után mégis a Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkozott be, ahol 1934-ben matematika-fizika szakos tanári oklevelet szerzett, majd matematikai témában doktorált. *Béll Béla* hívására került az OMFI kötelékébe, előbb ÁDOB gyakoronkként, majd 1935-től szaknapidí-

jas. 1938-tól kinevezik a *Bacsó Nándor* vezette Éghajlatkutató Osztályra. 1945-ben javasolja Távélőjelző Osztály felállítását; nyugdíjazásáig ennek vezetője. 1953-ban kandidátus, 1953-tól 1978-ig távélőjelzést oktat az Egyetemen, 1964-től az ELTE docense. 1968-ban vonult nyugdíjba, 1974-től az MMT tiszteleti tagja.

Nevéhez fűződik a hazai távélőjelzés megteremtése (amit érdekes módon az 1938. jan. 25-én Budapesten észlelt „csodálatos északi fény” váltott ki az „ég Buda, minden vörös!” jellegű lakossági bejelentések nyomán; Réthy ösztönzésére Berkes ezután dolgozta fel és publikálta a hazai északi fény megfigyeléseket).

Foglalkozott a hazai légnyomás mérések kritikai értékelésével (erről két könyvet is írt), az éghajlat fogalmának elméleti kérdéseivel, továbbá kutatta a kozmikus hatások, napkitörések és az időjárás kapcsolatát, (meggyőződése volt, hogy a távprognosztika jövője a napfizikai kutatásoktól függ), bevezette a kéthetes előrejelzéseket. Kiváló emlékezőtehetségére jellemző, hogy egy-egy szélsőséges időjárási helyzet bekövetkezésekor pontosan tudta, hogy hasonló legutóbb mikor fordult elő és egyáltalán hányszor.

100 éve született

Kozma Béla

Bácsfeketehegy, 1908 - Budapest, 1996

Egyetemi tanársegéd, repülés-meteorológus (előbb katonai, majd polgári), kutató

A Pázmány Péter Tudományegyetem matematika-fizika szakán végzett, 1933-ban szakvizsgázott, tanári oklevelét – a katonai szolgálat letöltése után – 1935-ben kapta meg. 1939-től a Szegei Egyetem Kísérleti Fizikai Intézetében gyakornok, majd tanársegéd. Az egyetem 1940-ben Kolozsvárra települt, Kozma Béla követte a tanszéket. 1942-ben *Dési Frigyes* – akkor szakszolgálati főhadnagy – hívására polgári alkalmazottként belépett a Honvéd Repülő Időjelző Központ állományába. Előbb Székesfehérváron, majd Budaörsön szolgált, majd oktatóként Kassára vezényelték, a Repülőakadémiára. 1943 májusában került ki a keleti frontra, hadművelési területre, időjelző tisztként (Harkov, Kiev, Poltava, Lemberg repülőterein). 1944-ben – immár századosi rendfokozatban – *Csaplak Andort* váltja a kolozsvári repülőtéren, mint az erdélyi időjelző szolgálat parancsnoka. A visszavonulás során ismét Budaörsre kerül; Budapest 1944/45-ös ostromát kalandos körülmények között túlélve 1945 májusától már az új HM Légügyi osztályán dolgozik.

1946-tól visszatér a polgári szolgálatba: az OMFI kötelékében repülőtéri előjelző Budaörsön, majd Ferihegyen. 1955-től kutatói beosztást kap, fő témája a földfelszíni légnyomás kapcsolatának vizsgálata a csapadékkal és a (FUUSS széliróról leolvasható) maximális szélesebséggel. Ehhez kidolgozta a gázok áramlását leíró mozgásegyenletek, ill. a termodinamikai egyenletek speciális megoldását, a szélnyomás görbe vizsgálatával együtt. 1957-ben kandidátus s ettől kezdve több alkalommal vendégkutató Berlinben, az NDK Tudományos Akadémia meghívására. 1959-től kutatócsoport vezető; 1969 decemberében vonult

nyugdíjba. Nyugdíjasként a meteorológiai műhold felvételek területhű leképezésében segédkezett; 1977-től az MMT tiszteleti tagja.

100 éve született és 20 éve halt meg

Béll Béla

Uraj (BAZ vm.), 1908 - Budapest, 1988

Aerológus, obszervatórium vezető, tudományos szervező, akadémikus

A Pázmány Péter Tudományegyetemen 1932-ben matematika-fizika szakos tanári oklevelet szerzett, majd az Eötvös Fizikai Intézetben fizetés nélküli [ÁDOB] gyakornok; fénytant oktat szakmérnököknek. 1934 márciusában *Réthly Antal* veszi fel az OMFI kötelékébe. Előbb a Klíma-, majd az Aerológiai Osztály munkatársa (*Marczell György*, később *Tóth Géza* vezetésével) s egyben a napi három klímaészlelést is végzi, bennlakással a központi székházban.

1936-ban egyéves tanulmányi ösztöndíjat nyert Berlinbe, a Collegium Hungaricumba; ennek keretében tanulmányozta a Potsdami és Lindenbergi Obszervatóriumok munkáját (utóbbi a német magaslégtér-kutatás központja). Hazatérése után az un. „Nemzetközi napokon” (évente 10-15 alkalommal) részt vett a meteorográfok indításában és kiértékelésében, naponta pilotozott az Intézet tornyából, 1943-tól 1952-ig már az

Aerológiai Osztály vezetőjeként. 1948. november 29-én ő bocsátotta fel az első hazai, nem katonai rádiószondát és 1949. június 16-án az OMFI utolsó ballonszondáját.

1941-ben doktorált („*A szabad légkör hőmérséklete Budapest fölött*” című dolgozatával), 1953-ban a fizikai tudományok kandidátusa („*A troposzféra éghajlata Magyarországon*” című alapvető művével), 1968-ban akadémiai doktori címet szerzett, 1970-től az MTA levelező-, 1984-től rendes tagja; székfoglaló előadása: „*A légáramlás éghajlati sajátosságai a Kárpát-medence térségében*”. 1952-től a Pest(szent)lőrincen akkor felépült Aerológiai Obszervatórium [későbbi nevén *Marczell György Főobszervatórium*] vezetője, e minőségében nemcsak a budapesti, hanem 1961-től a szegedi rádiószondázó állomást is felügyeli; 1969-től nyugdíjazásáig (1974) OMSZ elnöki tanácsadó. Sokrétű tudományos szervezői munkásságot fejtett ki: egyik vezetője volt a Nemzetközi Geofizikai Év (NGÉ, 1957/58) mérési programjainak, 1964/65-ben a Nyugodt Nap Éve Szervező Bizottságának titkára, részt vett a WMO Aerológiai Bizottsága munkájában, megalapozta az egykori szocialista országok KAPG elnevezésű akadémiai együttműködését, az 1970-es években irányította a Nemzetközi Geodéziai és Geofizikai Unió (UGGI) hazai tevékenységét, tagja volt az MTA URSI Nemzeti Bizottságának.

Kapcsolata a Magyar Meteorológiai Társasággal (MMT) egész életpályája alatt szoros és gyümölcsöző volt: 1945-ben már titkári teendőket lát el a háborúból újjáéledő Társaságban. Nagy szerepe volt abban, hogy 1955-ben megkezdődött az évenkénti, majd két-évenkénti vándorgyűlések sorozata. 1964-70 között az MMT társelnöke, 1974-től 1980-ig pedig elnöke, majd 1982-től haláláig tiszteleti tagja. 1981-ben MTESZ Díjas, 20 éven át tagja az IDŐJÁRÁS Szerkesztő Bizottságának. Az egyetemi oktatásból is kiveszi részét: 1943-tól agrometeo-

rológiát ad elő Mosonmagyaróváron, majd Budapesten, összesen 12 éven át; 1952-től aerológiát oktat az ELTE meteorológus hallgatóinak. Fő kutatási területe az aeroklimatológia volt; a termikus szél, légköri stabilitás, zivatarok kialakulása, hőmérsékleti advekción, szabad légkör globális folyamatai, Kárpát-medence talajközeli éghajlati sajátosságai témákban közel 200 tanulmányt írt. 1988. szeptember 24-én hunyt el – 10 nappal 80. születésnapja előtt –; a Farkasréti temető Akadémiai parcellájába temették. Személyében a magyar meteorológia egy kiváló vezetőt, szervezőt, oktatót és kutatót veszített.

* * *

Béll Béla életművéről 2008 nyarán, születésének 100. és halálának 20.

évfordulója alkalmából, a Pécsi Vándorgyűlésen 3 előadás emlékezett meg: *Ambrózy Pál*: Béll Béla élete és személyisége, *Mészáros Ernő*: Béll Béla a tudós, *Varga Miklós*: Béll Béla az aerológus címmel. Az előadásokat Budapesten, MMT rendezvény keretében, október 9-én megismételték azok számára, akik a Vándorgyűlésen nem lehettek jelen.

Mezősi Miklós

Irodalom:

Ambrózy Pál - Szabó Emilné, 1984: Interjú dr. Béll Bélával; LÉGGÖR, 29. 2.

Ambrózy Pál - Szabó Emilné, 1984: Interjú dr. Berkes Zoltánnal; LÉGGÖR, 29. 3.

Ambrózy Pál - Tünczer Tibor, 1988: Interjú dr. Kozma Bélával; LÉGGÖR, 33. 2 és 33. 3.

Béll Béla - Bucsy József, 1970: Az aeroló-

giai kutatás története Magyarországon; in: FEJEZETEK A MAGYAR METEOROLÓGIA TÖRTÉNETÉBŐL, 1870-1970; OMSZ - Bp.

Czelnai Rudolf, 1995: Az Országos Meteorológiai Szolgálat 125 éve; OMSZ - Bp.

Ismeretlen szerző, 1906: Ajánlott levelek automatikus feladása; büky aурél <http://huszadikszazad.hu/index.php>

Massány Ernő, 1912: A felsőbb légrétegek uralkodó szélviszonyainak újabb megfigyelési módja; IDŐJÁRÁS, 205-222. o.

Réthy Antal, 1947: Dr. Massány Ernő emlékezete; IDŐJÁRÁS, 51. 1-3.

Simon Antal, 2001: A Magyar Meteorológiai Társaság története; OMSZ - Bp.

Simon Antal, 2004: Magyarországi meteorológusok életrajzi lexikonja; OMSZ - Bp.

Zách Alfréd, 1969: Dr. Berkes Zoltán nyugdíjba vonult; LÉGGÖR, 16. 1.

Olvastuk

Tovább olvad a sarki jégtakaró

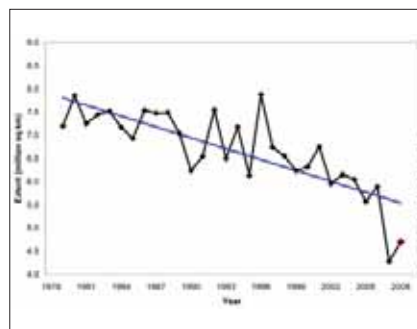
Az Egyesült Államok Nemzeti Hó és Jég Adatközpontja (NSIDC) hírlevele szerint a sarki tengerjég kiterjedése a 2008. évi olvadási periódus végén az 1979 óta folyó műholdas mérések alapján a második legalacsonyabb értéket mutatta. Ennél nagyobb szezonális jégvesztés csak 2007-ben volt. Szeptember 14-én 4,67 millió km² volt a minimum, míg egy évvel korábban ez az érték 4,28 millió km²-t tett ki.

Ez a kisebb jégvesztés nem kelthet reményeket. A tavaszi-nyári hőmérséklet ugyanis kissé alacsonyabb volt, mint az előző évi, de a téli félév során keletkezett jégtakaró – ami a sarki medence 73%-át tette ki – rendkívül vékony. Egyes szakértők véleménye szerint a kisebb 2008. évi felszíni jégvesztés ellenére a sarki medence teljes jégmennyisége tovább csökkent. Ha pedig a hőmérsékleti és sugárzási viszonyok az előző évihez hasonlóan alakulnak, akkor a 2007. évi rekord is megdőlt volna.

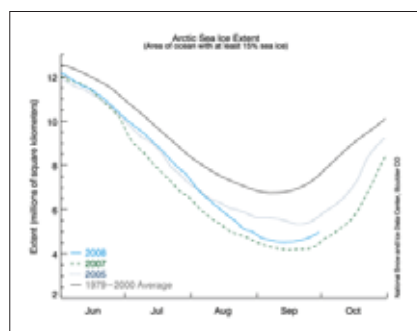
Elég ijesztő a sarki jég kiterjedését mutató 1. ábra, amely a szeptemberi minimum értékeket mutatja 1979–2008 között. Az évtizedes átlagos csökkenés 10,7%-ról 11,7%-ra nőtt.

A 2008-as szezon jégolvadását a sokévi átlaghoz és a 2007. évi menethez képest a 2. ábra mutatja. Ezen a felső görbe a sokévi átlag, a legalsó a 2007. évi menetet, míg a szeptember végéig menő görbe a 2008. évi olvadás mértékét mutatja.

A NASA-ban folytatott kutatások szerint a sarki medence 1950 óta viharosabbá vált. Úgy tűnik, a megfigyelések igazolják azt a több évtizede tett előrejelzést,

1. ábra: A sarki jég szeptemberi kiterjedése 1979–2008 között

2. ábra: A jégtakaró átlagos, 2007. és 2008. évi változása a nyári olvadási periódusban

hogy a melegedő óceánok a sarki viharokat gyakoribbá és erősebbé teszik. Nőtt a jégmezők mozgási sebessége a nyári időszakban az 1950 körüli 20 cm s⁻¹-ről több, int 60 cm s⁻¹-re.

NSIDC Ice News és Weather 2008. nov.

Ambrózy Pál